PREDUZETNIČKA EKONOMIJA · PREDUZETNIŠTVO I INOVACIJE

3. Bihevioralni pristup razvoja teorije preduzetništva

Preduzetnici i preduzetni menadžeri

Prof. dr Saša Petković
sasa.petkovic@ef.unibl.org
Ekonomski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci

Šta ćemo naučiti?

1 Bihevioralni pristup

- Ko je preduzetnik i po čemu se prepoznaje
- Osobine ličnosti i kritike tog pristupa
- Adaptivni i inovativni preduzetnik
- Uticaj okruženja na preduzetnika

2 Preduzetnici i preduzetni menadžeri

- Preduzetnici kao nosioci promjena
- Rađaju li se ili nastaju?
- Rast preduzeća i profesionalni menadžment
- Preduzetni menadžer i ekosistem

PRVI DIO

Bihevioralni pristup razvoja teorije preduzetništva

Preduzetništvo objašnjeno kroz ličnost i ponašanje preduzetnika

Ko je preduzetnik?

Neko ko stvara novi posao prkoseći riziku i neizvjesnosti, s ciljem sticanja profita i rasta, tako što prepoznaje značajne prilike i kombinuje neophodne resurse.

Scarborough i Cornwall (2016, str. 21)

Nema jedinstvene definicije

Preduzetnik i preduzetništvo su ipak ključni akteri privrednog rasta.

Presudna je spremnost da se djeluje

Kada uoči šansu sa velikim poslovnim potencijalom, preduzetnik reaguje.

Polazište pristupa

Preduzetništvo se definiše kroz ličnost i osobine preduzetnika.

Kada uoči šansu sa velikim poslovnim potencijalom, preduzetnik reaguje!

Tri pitanja bihevioralnog pristupa

?

Možemo li prepoznati preduzetnika?

Postoji li slika „preduzetničke ličnosti” koja ga izdvaja od drugih?

?

Koje osobine ima uspješan preduzetnik?

Mogu li se sistematizovati karakteristike koje vode uspjehu?

?

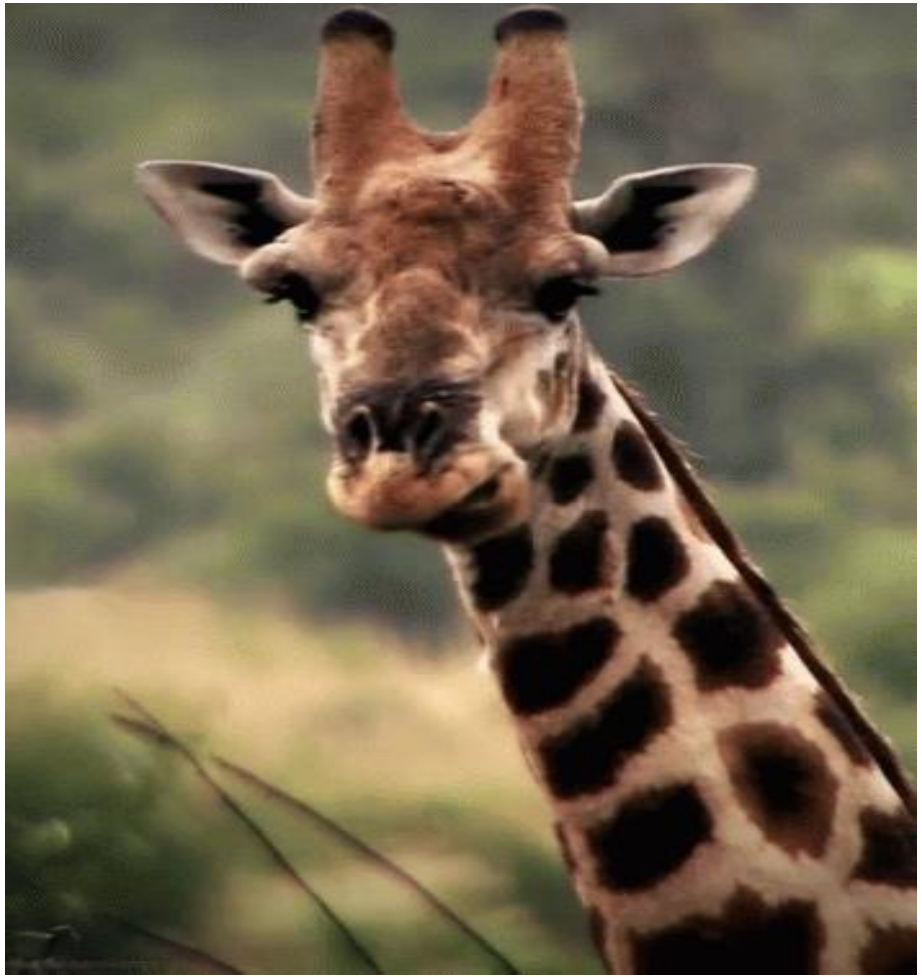
Rađa li se preduzetnik ili nastaje?

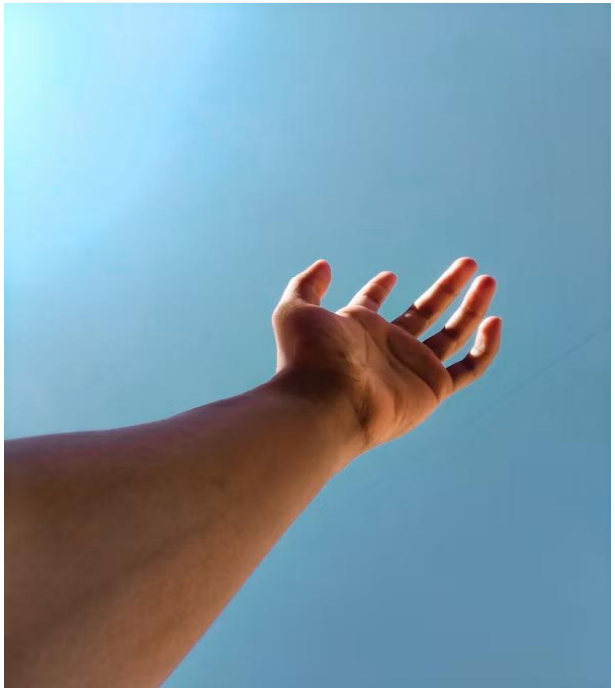
Jesu li osobine urođene ili se stiču i služe kao prediktori ponašanja?

?

Možemo li prepoznati preduzetnika?

Postoji li slika „preduzetničke ličnosti” koja ga izdvaja od drugih?

- **Preduzetnik je žena ili muškarac jasnih namjera za djelovanje.**
- **Preduzetnici vide potencijal** tamo gdje većina ljudi **vidi samo probleme ili ne vide ništa**, što je karakteristika koja ih često čini objektima podsmijeha (**barem dok njihove ideje ne postignu veliki uspjeh**).” (Scarborough & Cornvall, 2016, str. 25)
- **Preduzetnici aktivno tragaju za mogućnostima i djeluju**, tj., **koriste uočene prilike**.
- Ne čekaju neki “savršeni trenutak” da iskoriste priliku, jer su svjesni da svako oklijevanje može da dovede do propuštanja šanse.
- **Kreativni su!!!**

Koliko ste kreativni? Može li se podsticati kreativnost?

Osobine preduzetničke ličnosti

Želja za odgovornošću	Visok nivo energije	Kreativnost
Umjeren rizik	Orijentacija na budućnost	Fleksibilnost
Samopouzdanje	Vještina organizovanja	Snalažljivost
Vjera u vlastiti uspjeh	**Postignuće ispred novca**	Spremnost na naporan rad
Odlučnost	Posvećenost	Istrajnost
Brza povratna informacija	Tolerancija na dvosmislenost	

Dvije istaknute osobine najčešće se pogrešno shvataju.

Izvor: Scarborough i Cornwall (2016, str. 22–26), navedeno u Petković (2021, str. 39)

Dvije česte zablude

ZABLUDA

„Preduzetnici vole rizik”

Eliminatori rizika

Uspješni preduzetnici sistematski uklanjaju što više prepreka prije lansiranja poduhvata.

ZABLUDA

„Pokreće ih samo novac”

Postignuće ispred novca

Vrijednost postignuća im je važnija od zarade.

Kritike pristupa osobina ličnosti

1. Neprikladno je tragati za jednom presudnom osobinom
2. Zanemareni su faktori okruženja, koji mogu biti značajniji
3. Statičan pristup analizi dinamičnog procesa
4. Zanemareni su učenje, usavršavanje i srećna otkrića

Iste osobine trebaju i top menadžeru, sportisti, muzičkoj zvijezdi ili državniku.

Karakterne osobine objašnjavaju samo manji dio ponašanja preduzetnika i razlika u performansama njihovih poduhvata.

Izvori: Deakins i Freel (2012, str. 11); Paunović (2017, str. 13)

Ličnost nije izolovana od konteksta

Ne postoji recept kako postati preduzetnik, niti se preduzetnikom rađa.

Na čovjeka podjednako utiče širi skup faktora okruženja.

- **Kulturni**
- **Društveni**
- **Ekonomski**
- **Politički**
- **Demografski**
- **Tehnološki**

Izvori: Turker i Selcuk (2009); Prakash et al. (2015)

Osobine uspješnih preduzetnika/ca

- **Kritičari ovakvog pristupa** analiziranja preduzetnika smatraju da su gore nabrojane osobine ličnosti neophodne i za uspješnog top menadžera, sportistu, muzičku zvijezdu ili državnika.
- Međutim, ne možemo osporiti značaj posjedovanja većine gore nabrojanih osobina ličnosti za uspješno praktikovanje preduzetništva.

DRUGI DIO

Preduzetnici i preduzetni menadžeri

Od osnivača do tima koji vodi rastuće preduzeće

Preduzetnici kao nosioci promjena

1911

Jozef Šumpeter

Teorija privrednog razvoja

Više od kreatora preduzeća

Preduzetnici su nosioci promjena u društvu.

Kreativna destrukcija

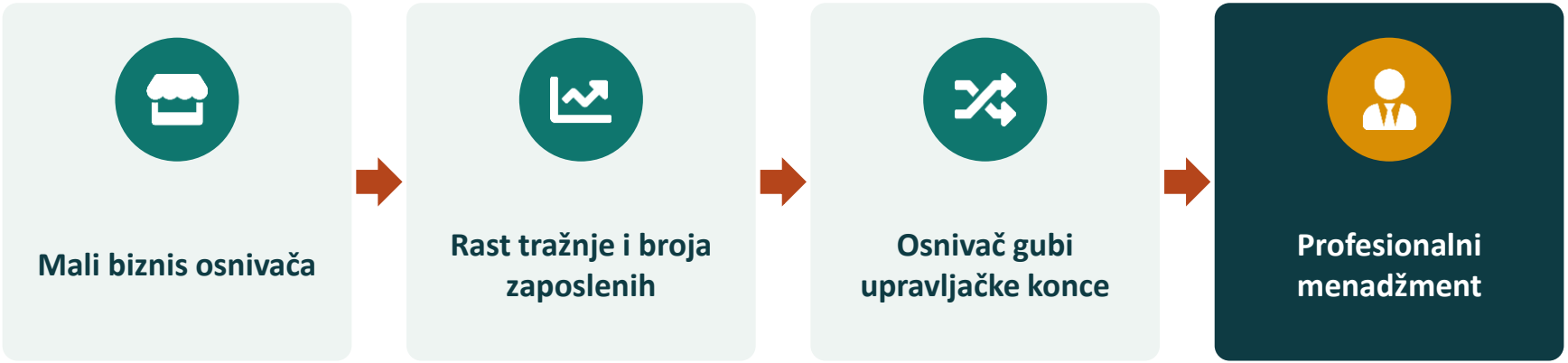
Nove ideje i novi poslovi čine postojeće zastarjelim; to je znak živahne ekonomije.

Od ideje do realizacije

Mnogi imaju sjajne ideje, ali ništa ne preduzimaju. Preduzetnici se usuđuju.

Izvor: Scarborough i Cornwall (2016), navedeno u Petković (2021, str. 42)

Kada preduzeće preraste osnivača

Delegiranje je često emotivan problem: strah od gubitka kontrole nad vlastitim projektom.

Izvor: Hisrich i Ramadani (2017, str. 11), navedeno u Petković (2021, str. 43)

Efektivno i efikasno poslovanje

EFEKTIVNOST

Preduzetni menadžeri

- Traže nove horizonte
- Strateški razmišljaju i djeluju
- Vizionari, proaktivni, skloni riziku

EFIKASNOST

Tradicionalni menadžeri

- Rade na operativnim aktivnostima
- Proizvode i lansiraju inovaciju ekonomično
- Preferiraju udobnost i izvjesnost

Preduzetni menadžment je drugačiji, ali jednako sistematičan, organizovan i svrsishodan.

Izvor: Drucker (1985, str. 167), navedeno u Petković (2021, str. 43)

Preduzetnik i menadžer: dva ponašanja

Menadžer

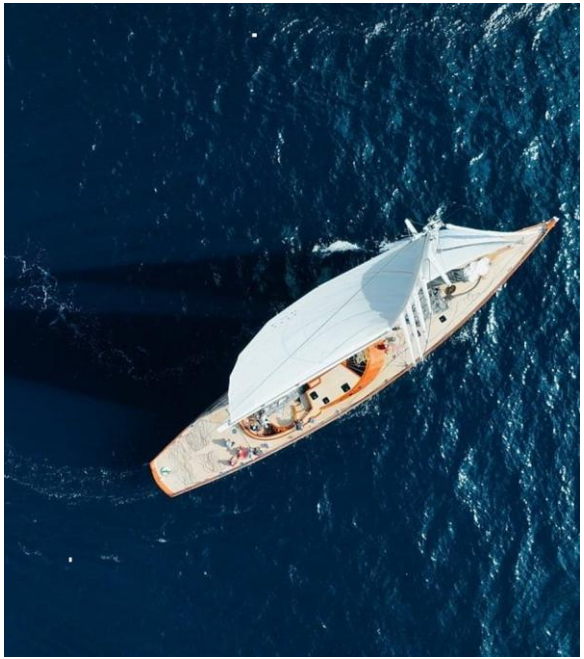
- Analizira, planira, rukovodi, nadgleda i kontroliše
- Ne voli promjene
- Dolazi do izražaja u stabilnim uslovima

Preduzetnik

- Lider čiji su zaposleni sljedbenici
- Žudi za promjenama, novitetima i inovacijama
- Aktivno traga za prilikama i koristi ih

Preduzetnik je po pravilu preduzetni menadžer; menadžer najčešće nije preduzetnik.

Dva kapetana istog broda

Menadžer

Dovozi brod na odredište prema ranije zacrtanoj ruti i planu koji je napravio neko drugi.

Preduzetnik

Dok upravlja brodom, unapređuje brod, posadu i doživljaj putovanja: jeftinije gorivo, bolje performanse, kraća i bezbjednija ruta, obučena i inspirisana posada.

Preduzetnici nisu uvijek inovatori, ali znaju da prepoznaju tržišnu priliku i reaguju na nju.

Tri uloge: polazište i vizija

Preduzetnik	Menadžer	Preduzetnički lider
Locira nove ideje	Održava tekuće poslovanje	Usklađuje osnovnu djelatnost dok istražuje nove mogućnosti
Započinje posao	Implementira posao	Pokreće nova preduzeća u okviru tekuće organizacije
Vođen je mogućnostima	Vođen je resursima	Vođen je sposobnostima i prilikama
Uspostavlja i sprovodi viziju	Planira, organizuje, zapošljava, kontroliše	Uspostavlja viziju i osnažuje druge da je izvršavaju

Prilagođeno iz: Zacharakis et al. (2020, str. 429), navedeno u Petković (2021, str. 38)

Tri uloge: organizacija i promjene

Preduzetnik	Menadžer	Preduzetnički lider
Gradi organizaciju oko mogućnosti	Poboljšava organizacionu efikasnost	Održava preduzetničke sposobnosti dok organizacija raste; uklanja barijere
Vodi i inspiriše druge	Posmatra i nadgleda	Razvija i vodi preduzetne pojedince različite stručnosti
Orkestrira promjene u organizaciji i okruženju	Održava dosljednost i predvidljivost	Orkestrira promjene u konkurentnom okruženju

Preduzetnički lider je presudan za održavanje organizacije koja raste.

Adaptivni i inovativni preduzetnik

	Prilagodljiv (adaptivan)	Inovativan
Pristup	Disciplinovan, precizan, metodičan	Neuobičajen
Fokus	Rješavanje problema	Otkrivanje novih problema i novih rješenja
Rješenja	Prilagođava postojeća	Preispituje probleme i procedure
Sredstvo i cilj	Orijentisan na sredstvo	Važan mu je samo cilj
Kolektiv	Osjetljiv na koheziju i saradnju	Ne mari mnogo za koheziju

Prilagođeno iz: Kirton (1976), navedeno u Škrtić i Mikić (2011, str. 113–114) i Petković (2021, str. 41)

Anatomija preduzetnika

Znanje

Iz ekonomije i menadžmenta, i o samom biznisu koji je preduzetnik pokrenuo.

Strast

Pokretačka želja za promjenama.

Vatra

„Vatra u stomaku” koja pokreće na promjene.

Prilagođeno iz: Tanner (2011), navedeno u Petković (2021, str. 43–44)

Šta pojedincu treba da bi djelovao

Obrazovni sistem

Podrška porodice

Ugledanje na uzore

Podesno poslovno okruženje

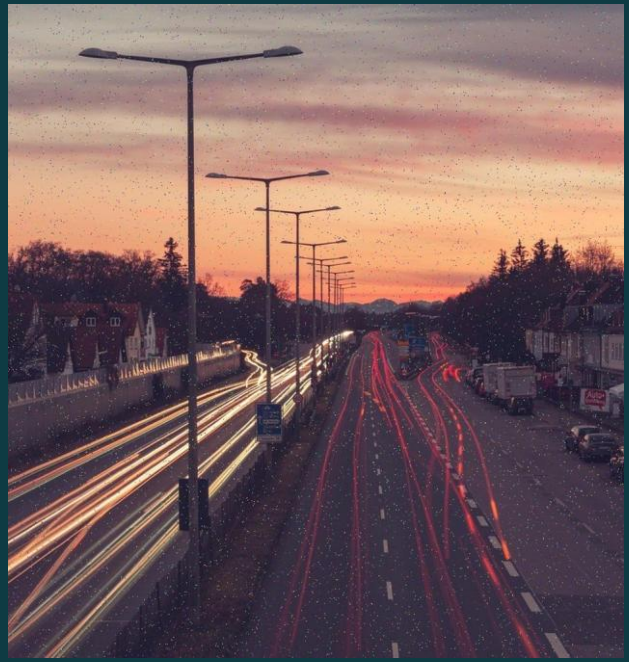
Finansijska i nefinansijska podrška

Zajedno: razvijen preduzetnički ekosistem i visok nivo preduzetničke kulture.

Izvor: Petković (2021, str. 44)

Ključne poruke

1. Preduzetnika odlikuje djelovanje na uočenu priliku, a ne jedna osobina.
2. Osobine ličnosti su važne, ali objašnjavaju manji dio ponašanja; presudan je i kontekst.
3. Preduzetnici se ne rađaju: oblikuju ih okruženje, obrazovanje, obuka i sreća.
4. Rastućem preduzeću trebaju i preduzetni i tradicionalni menadžeri: efektivnost i efikasnost.

Pitanja za diskusiju

1. Koje od 17 osobina smatrate presudnim i zašto ih imaju i uspješni ljudi drugih profesija?
2. Poznajete li preduzetnika koji je imao problem sa delegiranjem? Kako se to završilo?
3. Jeste li bliži adaptivnom ili inovativnom tipu? Navedite primjer.
4. Koji faktor okruženja najviše koči, a koji najviše podstiče preduzetništvo kod nas?

Literatura

Petković, S. (2021). *Preduzetništvo i inovacije u digitalnoj eri*. Banja Luka: Univerzitet u Banjoj Luci, Ekonomski fakultet. Str. 36–45.

- Deakins, D., & Freel, M. (2012). Preduzetništvo i male firme. Beograd: Data status.
- Drucker, P. (1985). Inovacije i preduzetništvo: praksa i principi. Beograd: Grmeč.
- GEM. (2020). Global Entrepreneurship Monitor 2019/2020 Global Report. London: GERA.
- Hisrich, R. D., & Ramadani, V. (2017). Effective Entrepreneurial Management. Springer.
- Paunović, B. (2017). Preduzetništvo i upravljanje malim preduzećem. Beograd: Ekonomski fakultet.
- Scarborough, N. M., & Cornwall, J. R. (2016). Essentials of Entrepreneurship and Small Business Management. Pearson.
- Škrtić, M., & Mikić, M. (2011). Poduzetništvo. Zagreb: Sinergija.
- Zacharakis, A., Corbett, A. C., & Bygrave, W. D. (2020). Entrepreneurship. Wiley.

Fotografije: slobodna kolekcija sample-images (izvorno Pixabay, Pixabay Content License).